

מוסרי דעת ונתיבי תורה מהיכל רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א

• ישיבת פוניבז' •

פרשת שמות תשפ"ד

• בס"ד • גליון ל"ד •

פרשיות יציאת מצרים - חיזוק האמונה ועמלה

שהוא יכול להביט מלמעלה למטה על כל דבר", הקב"ה יצר את כל זה, כדי שנדע ששייך שהאדם ידבר במקום אחד וישמעו אותו במקום אחר, יודעים שיש אפשרות שהאדם מוסרט כל הזמן.

גם האמונה בהשגחה פרטית צריכה עמל והמחשה

אבל גם על כך צריך לעמול, להמחיש את זה, הקב"ה אמר למשה רבנו "כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת" (שמות ז', ט). רבנו המשגיח היה מביא שמובא בבניא שגדעון ביקש גם כן מופת לפני שיצא למלחמה עם מדין "אם נא מצאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה מדבר עמי" (שופטים ו', י"ז), אין בזה חיסרון באמונה, הוא רצה להרגיש את זה בחוש, לחיות את זה, וכל מעשה של אמונה שהאדם רואה ממחיש לו יותר את האמונה. משה רבנו הראה גם לעם ישראל את כל המופתים, כל מראה של אמונה מוסיף עוד חיזוק, כשרואים בעיניים זה משפיע יותר.

עליו לחפש את ההשגחה בכל דבר, כל דבר מוסיף באמונה, ורואים שכשיש לאדם מעשה של השגחה שהיה איתו הוא מתחזק יותר, הוא מרגיש את זה יותר מאדם שרק שמע את המעשה, התורה רוצה את ההרגשות של האדם. כן הדבר גם בעבירות, כשאדם רואה דבר רע זה משפיע עליו יותר מידיעה של אותו דבר עבירה.

לאדם יש כוח דמיון, ובכוזרי מבואר כיצד נוכל להשתמש בו לעבודת ד', גם מי שלא ראה את מעשה העקידה, יציאת מצרים וכל הניסים שהיו שם, מתן תורה, עבודת בית המקדש, אבל עליו לדמיין שאנו רואים את זה, התורה רוצה שנמחיש ונרגיש בעצמנו את האמונה.

ככל שנבכיר את האמונה תגבר גם היראת שמים

כולנו מאמינים, אבל אם היינו מאמינים בשלמות, מאמינים בהשגחה פרטית - אף אחד לא היה רב עם חברו על כלום, הוא היה יודע שהקב"ה נותן לכל אחד את כל מה שהוא צריך. ידועים דברי הרמב"ן (בראשית ל"ז, ט"ו) "כי הגזירה אמת והחריצות שקר", לאדם נדמה שמה שיעשה יהיה לו, ומה שלא יעשה - לא, אבל האמת שגם אם הוא לא היה טורח בענין הזה היה לו את הפרנסה, יש הרבה דרכים למקום.

עליו לחדד את זה לעצמו השכם והערב, האדם לא רואה ומרגיש כך, לאדם נדמה שהכל תלוי בו, ואם האדם היה מרגיש שהכל תלוי בד' והכל מגיע מהשגחתו הפרטית - פשיטא שהיה יותר ירא שמים, רבנו יונה במשלי (ד', י) מבאר "וביאר לך ענין העבודה תקון המדות האמונה והבטחון והיראה, והזהרתיו על כל הכתוב, כי איך רשאי לבטוח בביטול אחד מדבריה", האמונה והביטחון והיראת שמים תלויים אחד בשני, הכל הוא דבר אחד, וכשאדם פחות ירא שמים הוא גם פחות מאמין.

התפילה מלאה כאמונה

כל התפילה והברכות מלאים בזה, אומרים שהקב"ה עושה הכל, הוא פוקח לכולנו את העיניים בכל בוקר, ואם האדם חושב ומרגיש את זה - הוא יודע שהקב"ה נותן לו הכל. ב"ברוך שאמר" אומרים שהוא עשה הכל. ב"ויברך דוד" אומרים את כל מה שהקב"ה עושה לנו. שירת הים. ברכת יוצר. קבלת עול מלכות שמים. בכל זה אנו ממחישים לעצמנו כל יום מחדש שאנחנו שייכים לעם ישראל, העם שהקב"ה בחר בו, ואנחנו המשך של האבות אברהם יצחק ויעקב.

הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג, נ"א) מבאר "אבל אם תתפלל בהנעת שפתיך ופניך אל הכותל ואתה חושב במקחך וממכרך, ותקרא התורה בלשונך ולבך בבנין ביתך, מבלי בחינה במה שתקראוהו וכו', אבל תהיה אז קרוב ממי שנאמר בהם, קרוב אתה בפייהם ורחוק מכליותיהם". מי שלא משקיע מאמץ מיוחד בתפילה הוא לא מכוון, כדי לכוון כראוי בתפילה צריך עמל, כשאדם מדבר עם חברו הוא לא צריך עמל מיוחד, אבל בתפילה צריך עמל, חייבים להתרכז בזה בכל הכוח, בלי זה המחשבות הם בדברים אחרים, לא שייך לזכות בתורה

החובה לעמול באמונה

עוסקים כעת בפרשיות של שיעבוד מצרים, העבודת פרך, הגזירות והמכות, ואחר כך יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה. כל יסודות האמונה מונחים כאן.

בפשטות, לכל אחד מאיתנו ברור שהוא מאמין בקב"ה. אולם באמת ישנם הרבה סתירות בכל אחד שחושב שהוא מאמין, בעצם מעשיו ישנם הרבה קושיות, אם הוא מאמין למה הוא עושה עבירות, למה הוא לא תמיד בוטח בד', למה הוא לא באמת פועל בכל דבר עם השכל. והסיבה לזה היא שכיוון שגם כשאדם חי עם אמונה צריך הרבה עמל להשריש את האמונה לחיים, כמו שעל ידי עמל התורה קונים תורה, כך גם באמונה צריך עמל. רבינו מרן המשגיח זצוק"ל היה אומר שיש מצוה לעמול באמונה, זה הדרך היחידה לזכות בזה.

מבחינה שטחית כל אחד חי באמונה, אבל כבר כתוב בנביא (ירמיה י"ב, ב') "קרוב אתה בפייהם ורחוק מכליותיהם", יתכן שהאדם עושה מעשים נכונים, אבל אם בלב הוא לא אוהב בזה - הוא רחוק.

רבנו המשגיח זצוק"ל (אמונה, אופני עבודת האמונה - עמ' ל"ד) מביא את דברי הרמב"ם שכדי שהאדם יצליח לכוון כראוי בתפילה הוא צריך להתאמץ כמה שנים, וכותב שם "אמרו חז"ל זקני ת"ח כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהם, וזקני ע"ה דעתם מיטפשת עליהם. ואין הכוונה בדוקא לחלק בין תלמידי חכמים לעמי הארצות, אלא בכל דבר שחסרה לו ההבנה וההכנה הרי הוא בכלל עם הארץ", תלמיד חכם ועם הארץ, זה לא מה שאנחנו מבינים בפשוטו, יתכן תלמיד חכם בתורה שהוא עם הארץ בתפילה, במידות, ומי שחסר לו גם בחלק אחד מכל התורה, הוא שייך לעמי ארצות שדעתם מיטרפת עליהם.

כל אחד חשוד להיות מזקני עם הארץ, אם בשעה שהוא יכול הוא לא התכוון כראוי - בזקנותו דעתו מיטפשת עליו. יתכן מצב שיהיה אדם מושלם לגמרי בחלק של תורה, ובזה דעתו מתיישבת עליו, הוא בין עוד ועוד תורה. אבל בחלק שהוא לא עסק דעתו מיטרפת.

האמונה בהשגחה פרטית

יש מצוות ביטחון, יש בזה הרבה דרגות ולפי כמות העמל והמחשבה שהאדם משקיע, כך הוא משיג. בארחות חיים להרא"ש (יום א', כ"ו) מבאר את גדר האמונה וביטחון המוטלת עליו, "לבטוח בד' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובזה תקיים בלבבך היחוד השלם בהאמין בו, כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש ובוחן לב וחוקר כליות. כי מי שאינו מאמין אשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ד' אלקיך אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים וזה יסוד כל התורה כולה", האמונה לא מתחלקת, לא שייך להאמין רק בדברים מסוימים, צריך להאמין בהשגחה פרטית בכל דבר וענין, ומי שלא חי במחשבה תמידית שד' בוחן לב וחוקר כליות - חסר לו ביסוד של "אנכי". לא כל אחד נקרא מאמין, כדי להיות מאמין יש דרכי המצוה, איך בדיוק צריך להאמין, להאמין שהקב"ה נמצא בכל פעולה.

ידועים דברי החפץ חיים (שם עולם, ח"א) שמאריך לבאר מדוע בדורות האחרונים נתן הקב"ה את החכמה להמצאות הרדיו, הטלפון, המצלמות. לא בגלל שאנשים נהיו יותר חכמים, אלא כמו שלילד קטן צריך להסביר יותר טוב כל דבר, צריך להמחיש לו, הוא לא מבין בשכלו כיצד נראה כל דבר, כך גם אצלנו, פעם כולם ידעו שהקב"ה נמצא בכל מקום, אבל בעוונותינו יש ירידת הדורות, הכפירה והאפיקורסות נמצאים בכל מקום וגם מאמינים קשה יותר, הם כבר לא בטוחים בדרכם. ולכן "מראה הש"י בחוש שאפילו בן אדם שהוא אין ואפס נגדו הוא יכול לעשות עצות ע"י הבריאה גופה שיהיה יוכל לראות מרחק רב מן הארץ עד לשמים הרי דהוטבע בבריאה גופא עצות לזה וא"כ כ"ש הבורא יתברך עצמו שהוא ברא הבריאה גופא

ובמצוות בלי עמל. כתוב בפסוק (איוב י"א, י"ב) "ועיר פרא אדם יולד", וכתוב (שם ה' ז) "אדם לעמל יולד", רבנו מרן המשגיח זצוק"ל היה מסביר שהאדם נולד כמו עיר, ואם הוא לא יעמול הוא יישאר עיר.

בלי שנמחיש ונגריש את זה, זה לא יהיה, לא שייך, בלי עמל באמונה וביראת שמים לא שייך להגיע לזה. באור ישראל מבואר שהאדם מפחד מהרבה דברים, גם מדברים רחוקים, אם יש נחש במרחק רב האדם פוחד, אבל מהקב"ה האדם לא מפחד, גם אדם שמאמין קצת הוא עדין צריך לפחד מספק. וכל זה הוא בגלל שיש גזירת הכתוב שלא שייך לקנות יראת שמים בלי עמל, אבל אחרי שהאדם עמל הוא קונה את זה בשלמות והוא ירא את השם ביותר.

בחי"אדם (חי"א, כללה ה' א') "כי זה הוא מכלל היראה שלא להזכיר שמו הגדול כי אם בדרך שבח וברכה מה שמחוייב, אבל לא לבטלה, וירא ויזדעזעו איבריו בשעה שמזכיר השם. ולא שם המיוחד בלבד, אלא כל השמות שאינן נמחקין המיוחדין לשמו הגדול ב"ה", וכדי להגיע לזה צריך עבודה, לחשוב על כך, עד שמתרגלים וזה נהיה ממילא.

בחי"אדם (חי"א, כללה ה' א') "כי זה הוא מכלל היראה שלא להזכיר שמו הגדול כי אם בדרך שבח וברכה מה שמחוייב, אבל לא לבטלה, וירא ויזדעזעו איבריו בשעה שמזכיר השם. ולא שם המיוחד בלבד, אלא כל השמות שאינן נמחקין המיוחדין לשמו הגדול ב"ה", וכדי להגיע לזה צריך עבודה, לחשוב על כך, עד שמתרגלים וזה נהיה ממילא.

זמן לחיזוק האמונה

תורה, תפילה, יראת שמים ואמונה קונים רק בעמל. בתורה כולם יודעים את זה, הרגילו אותנו שכדי לקנות תורה צריך עמל, למסור חבורות, אבל בחלק של האמונה חושבים שאפשר להסתדר גם בלי זה. אבל האמת היא שזה לא כך, מי שלא מרגיש את ההשגחה בכל דבר שעושה, בכל פרט ופרט חסר לו באמונה. זה צריך להיות ההרגשה בכל מצב, בין אדם לחברו, לכבד את השני שנברא בצלם אלוקים, לא לחשוב שהשני יכול להזיק לך.

מי שמאמין חי בעולם אחר, הוא יודע שהכל מגיע מהקב"ה ואין לנו שום שליטה בזה. אבל כדי להגיע לזה צריך עמל, אנחנו קיבלנו את השורשים, אבל בלי עמל אין לנו כלום.

עכשיו זה הזמן לעמול על זה, רבנו המשגיח אמר באחד מהשיחות בימי השובבי"ם שבימים הללו עובדים על חיזוק באמונה, ומעכשיו עד אחרי פרשת יתרו זה ההכנה מהעבודות עד מתן תורה, ומי שעמל בזה יכול לזכות להגיע עד מתן תורה עם עוד דרגה באמונה, וכל דרגה נוספת זה עולם מלא.

כדאי לכל אחד לפנות לעצמו זמן להשקיע בזה, לחשוב לפני התפילה, בתפילה, בזמן המוסר, לחשוב כיצד אנחנו מסתכלים באמת על הדברים, לא רק מה שאומרים בפה, מה שבאמת חושבים, והמחשבה הזאת יכולה לשנות את כל האדם מהשורש, ולפי ההכנה וההתאמצות של כל אחד כך הוא זוכה.

(מוצ"ק שמות תשפ"א)

המחשבת יציאת מצרים

עוסקים עכשיו בפרשיות של יציאת מצרים וזה הזמן לעסוק בזה. גם את זה המחישו לנו משמיא יותר טוב, כיום נפוצים המחשבות וציוורים שרואים כיצד אדם עובד במצרים והמצרי מרביץ לו עם שוט, שכל אחד יחשוב לעצמו כמה זה קואב, כשרואים את זה בעיניים זה יותר קל. ומי שלא עושה את זה כשקל לו גם אחר כך הוא לא יעשה את זה. רבנו המשגיח אמר פעם בשיחה שהוא לא יודע אם מקשיבים למה שהוא אומר, אבל כל זמן שנמצאים בישיבה עוד אפשר לשמוע, אבל אחר כך וודאי שלא שומעים.

עלינו לדעת שזה השורש לחיים, להרגיש את זה כשקוראים את הפרשה, להמחיש את זה כשאומרים בתפילה "ואת זעקתם שמעת על ים סוף", "ואמונה" להרגיש את זה, זה הזמן המסוגל לזה.

עלינו להקדיש כל יום זמן לזה, וחשבתי שבזמן של סדר מוסר כל אחד יחשוב וילמד על זה, על מה שלומדים מיציאת מצרים - היראה,

תפקידנו בימי השובבי"ם

בדרך כלל יש לנו איזה קו בחיים שמגביל אותנו ולא מאפשר לנו לגדול ולצמוח. כל אחד מאיתנו גדל במסלול החיים שלו, אבל יש איזה גבול שאותו הוא לא מוכן לעבור. קשה למצוא מישהו שמוכן להשקיע בברכת אשר יצר דקה אחת נוספת אם זה מפריע לו בחיים הפשוטים, אנחנו לא מוכנים שהברכה תהיה בקביעות על חשבון סדר היום שלנו.

הנה, עכשיו באה תקופה של שובבי"ם, היום עושים מזה הרבה עסק, הרחובות מלאים במודעות על שובבי"ם, בעבר זה לא היה, וברצוני לומר בזה משהו. כתוב בחז"ל, שכאשר משה רבנו ע"ה עלה לקבל את התורה, באו המלאכים וטענו שהם רוצים לקבל את התורה. אמר לו הקב"ה למשה החזר להם תשובה, אמר להם משה למלאכים האם הייתם במצרים, הרי לא הייתם במצרים. פירוש הדברים שגלות מצרים היוותה חלק מהותי מקבלת התורה. מה מונח בזה, מצרים זה 'כור הברזל', מצרים נתנה לנו את הכניעה, להיות נכנע אל השם יתברך. בחובות הלבבות בשער הכניעה נאמר שמי שאיננו נכנע אינו יכול לעשות מצוה כראוי, אדם שאיננו נכנע הוא לא מדקדק בדקויות, הוא איננו משועבד לקיום רצון השי"ת, הוא עושה, אך בלי להיות משועבד.

וכאן הוא קו הגבול שאותו איננו מוכנים לעבור, אנו מוכנים לעשות ולקיים מצוות, אבל לא להיות משועבדים, אדם לא מסכים להיות משועבד, אבל החובות הלבבות תולה בהסכמה זו את כל תקוות האדם, בכניעה ובהסכמה הזאת הוא נעשה לצדיק. אבל כל זמן שחסר את ההכנעה אזי בכל מצוה נעמד גם צד שני, הצד של האדם עצמו, שגם לו יש מה לומר. כח הכניעה וההשתעבדות המוחלטת לרצון השי"ת, נשתרש בנפשותינו מכח גלות מצרים.

הנושא של שובבי"ם הוא יציאת מצרים! זה הרי כל הפרשיות של שובבי"ם, אם רוצים באמת לתקן, צריכים להיות בשעבוד, להשתעבד לרצון השם יתברך, להפקיר את הכל בשביל קיום מצוה כראוי. במצרים היה כזה שעבוד שלא היתה כזאת מעולם, עם שלם בלי שום רשות עצמאית, עבדים גמורים, פירור של עצמאות לא השאירו להם, מה זה פעל?

אילולא זאת, כאשר היה בא הקב"ה ונותן לנו את התורה, אדם לא היה מסכים להקדים נעשה לנשמע, מהיכי תיתי להשתעבד עד כדי כך, ההקדמה של נעשה לפני נשמע היתה יכולה להיות רק אחרי שעברנו את כור היתוך והברזל של שיעבוד מצרים. הלא עד רגע היציאה כל מציאותם היתה משועבדת כליל לפרעה, הלב והמח, וברגע היציאה המציאות הזאת כמות שהיא עברה יחד עמנו, מעבדי פרעה לעבדי השם יתברך. "הללו עבדי ד'" - מעיקרא עבדי פרעה ועכשיו עבדי ד'. העבודות לפרעה עם כל המושגים העצומים של העבודות עברה לעבודת הבורא, זהו היסוד של יציאת מצרים, אם מרגישים באיזו שהיא מצוה שאני 'עבד', ואני עושה בדיוק מה שנדרש ממני בלי שום זכות של הבעת דעה משלי - קנינו משה!

לאחר ימי השובבי"ם מגיע חג הפסח, בפסח זה היציאה אבל עכשיו זהו השעבוד, ומתוך התבוננות במה שעבר על אבותינו שם בגלות מצרים נבין ונדע מה נדרש מאיתנו בשעבוד לעבודת השם יתברך.

חשבתי היום על ציור אחד להמחשה, כתוב בחז"ל, שהמצרים היו עורכים נשפים בלילות, והיו צריכים אור, וחשמל לא היה, מה היו עושים, לוקחים קערה עם שמן, שמים בתוכה פתילה, לוקחים יהודי ומניחים על ראשו את הקערה ומצוים עליו: תעמוד כך בלי שום תזוזה! כך כמה שעות! חשבתי, אין לך איבוד מוחלט של העצמיות הפרטית יותר מזה, הוא עמוד ממש, הוא לא יכול להזיז אבר אחד בגופו, זהו השיא של השעבוד!

אם נאמר לאדם לעמוד כך בתפילת שמונה עשרה, רבע שעה, עכשיו הנך עומד לפני הקב"ה, תעמוד כמו שעמדת במצרים, האם יש עם מי לדבר, את החלק הזה האדם לא מוכן לתת, זה נקרא שהוא נותן ומפקיר משלו, עכשיו זו הזדמנות לעבוד על כניעה.

(מתוך הספר "מאה ברכות")

י"ל ע"י מכוני צור התורה'
לתרומות והנצחות:

02-302-4186

לקבלת הגיליון מידי שבוע באמייל:
mzh0747@gmail.com

מולב חומה נשגב ברכותינו לחתן המופלא, מעמודי בית המדרש בתורה ועבודה, הדולה ומשקפת תדיר את העדרים הצמאים לדבר ד', בשיעוריו ובמשנתו של רבינו מרן שליט"א ה"ח ירידנו הנעלה הבה"ח יוסף גולדשטיין צ"ו תלמידו היבין תאמנו של רבינו מרן שליט"א לירגל שמחת אירוסיו בשנת ה'תשע"ט ע"ג. למשפחת גרוסברג שתחי' יהא רעווא פון שמיא שיעלה היוונג יפה ויזכו לחרות ישרים ומבורכים לתפארת עם קודש בתורת משה מלך.

נתרם לרפואתו השלמה של
ראש ישיבת קול יעקב הגאון הגדול
רבי יהודה בן חיה אסתר עדס שליט"א
לרפואה שלמה בתושי"ח
והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

נתרם ע"י ידידנו הרה"ג
רבי דוד מאיר הערים שליט"א
לרגל השמחה השדריה במעונו
בהולדת בנו נ"ו
יהי שחינו אביו ואמו לגדלו לחורה
ולחופיה ולמשפחתו שנים טובים